

HEIDI HAAPALAHTI
& TEIJA TUISKU

KIERRÄTYS- PUUTARHA

*Turhan tavaran
uusi elämä pihassa*

Tammi

Sisällys

Lukijalle	4	TUKITOIMIA KASVEILLE	90
KIRPPUTORIEN & ULLAKOIDEN AARTEET	6	Kelpo köynnöstuki	93
Kaikenlaiset kasvatusastiat	9	Ryhdykäs raudoitusverkko	97
Somat säilytysastiat	12	Jalostettu joustinpatja	102
Rouhea ruoste	19	Verkkoratkaisut	107
Mainiot mööpelit	23	Puun tuntua	111
Helposti särkyvää	28	Erikoiset tukiratkaisut	114
Raikas räsymatto	33	Rakenteilla ryhtiä	119
Käyttöä kankaille	37	Rajaavia rakenteita	120
Säkkikasvatuksen salat	42	Tiilen taikaa	125
Vanhat kulkupelit	47	Katolta kaapattua	132
Välkettä veden	53	Hyvä hylkypuu	139
KEKSELIÄITÄ KASVATUSKEINOJA	57	Risut ja rangat	149
Kylvökuukaudet	59	Jalo metalli	155
Nimi muistiin	64	PUUTARHAN PYTINGIT	159
Lämpöä ja suojaa	69	Romusta rakentaminen	160
Ruukun henki	72	MAHDOLLISUUKSIEN MAA	176
Kaulukset kasveille	76	Kivenpyörittäjän puutarha	179
Kaikenlaiset katteet	80	Kivien kauneus	187
Keinoja kasteluun	87	Hakemisto	190

Lukijalle

Kierrätyspuutarha merkitsee meil-
le paikkaa, jossa joutavalle tavaral-
le on löydetty uusi, hyödyllinen tai
hauska käyttötarkoitus. Kierrättä-
misessä meitä viehättää iloisuus ja ko-
keilevuus, hyödyllinen hulluttelu. Vilkas mielikuvitus
on kierrättäjän arvokkain varuste. Tärkeää on myös se,
ettei rakas puutarhaharrastuksemme tuhlaa turhaan
luonnonvaroja.

Kierrätystarhurin kannattaa pitää silmät auki, sillä
käyttökelpoiseen tavaraan voi törmätä melkein missä ta-
hansa. Omien varastojen, kierrätyskeskusten ja kirppu-

torien lisäksi materiaalia voi löytyä vaikkapa purkula-
voilta tai remonttityömailta – esimerkiksi kerrostalojen
ikkunaremonteissa jää yli huikea määrä lasia, jolle on
vielä käyttöä ainakin kasvilavoissa ja -huoneissa. Vaik-
kei jämetavarakalle juuri sillä hetkellä olisikaan käyttöä,
se kannattaa kuitenkin ottaa talteen. Usein tavara löy-
tää varastosta kaverin, ja niistä syntyy yhdessä jotain
hienoa. Joskus tosin vaatii aikaa nähdä, mihin tarkoi-
tukseen materiaalit taipuvat.

Tämän kirjan tarkoitus on innostaa sinua kierrätyk-
seen puutarhassasi. Seuraavilta sivuilta löydät ideoita
suuren ja pienen mittakaavan kierrätystarhaan.

heidi & teija

"Minun puutarhassani kierrätysmateriaaleja on hyödynnetty monipuolisimmin kolmen aarin kasvimaalla, sillä minä ja mieheni olemme innokkaita hyötyviljelijöitä. Kasvitarhan polut on päällystetty oksahakkeella, jota mieheni tekee keväisin ison keon. Näin polut pysyvät siisteinä sadekesänäkin. Perunamaata lukuun ottamatta penkkejä peittää nurmisilppukate. Noudatamme luomukasvimaallamme nelivuotista kiertoviljelyä, joten kasvimaan ilme muuttuu joka kevät. Siksi kasvitukien tulee olla helposti siirrettäviä. Salkopapujen ja tuoksuherneiden heinäseivästuet nostamme talveksi suojaan. Hyötytarhan keskellä on paikka monivuotisille yrteille. Niiden penkkejä reunustavat vanhat kattotiilet ja halkaistut hirret, jotka ovat peräisin purkamastamme, epäkäytännöllisestä puutarhapöydästä ja -penkistä.

Kierrätyspuutarhassa minua viehättää kauniisti kuluneiden materiaalien ennakkoluuloton uudelleenkäyttö ja ajatus siitä, että voin hyödyntää hukkatavaraa järkevällä ja luontoa säästävällä tavalla."

Heidi Haapalahti on puutarhakirjoittamiseen erikoistunut vapaa toimittaja, jonka tekstejä on julkaistu aikakaus- ja sanomalehdissä. Hän kunnostaa perheineen kierrätysmateriaaleilla vanhan huvilan villiä puutarhaa.

"Kymmenessä vuodessa olen oppinut, että kierrätystarhaukseen kuuluu oleellisesti pikkuhiljaa tekeminen sekä keskeneräisyyden hyväksyminen. Aluksi tämä turhautti, sitten siihen tottui. Nyt tiedän, että se on ainoa tapa rakentaa kokonainen puutarha kertaalleen käytetystä tavarasta. Mieheni on ollut sinut elämäntavan kanssa alusta lähtien.

Puutarhamme yksi parhaista kierrätysmateriaaleista on ollut tiilikuorma, joka rojahti pihallemme heti alkuun eli reilut 10 vuotta sitten. Kasan putsamiseen kului tovi, mutta niistä mieheni on rakentanut käytäviä, reunoja ja latioita sekä maustanut harmaita betonilaattoja tavalla jos toisella. Myös suuret ja pienet maakivet, jotka löytyivät salaajaremonttien yhteydessä, ovat olleet todellisia aarteita kukkatarhojen ja muurien materiaalina. Vanhat ruutuikkunat, lavakaulukset sekä kattotiilet ovat perusmateriaalia, jotka otamme visusti talteen. Niille on puutarhassamme aina käyttöä."

Teija Tuisku on kokenut puutarhavalokuvaaja ja -toimittaja sekä puutarhuri. Tuiskun perheen rintamamiestalon koko pihapiiri on rakennettu kierrätystavaraa taitavasti ja monipuolisesti hyödyntäen.

KIRPPUTORIEN & ULLAKOIDEN AARTEET

Varastoissa lojuvista pienistä ja vähän suuremmistakin rojuista saa muokattua istutusastioita, puutarhakoristeita, vesielementtejä ja käteviä tarhurin apuvälineitä – tai vaikka mitä muuta!

KAINUUN OSM

Aurinkoisen kuistin
parhaat paikat on
varattu pelargoneille
(*Pelargonium*).
Mummonpalsami
(*Impatiens balsamina*)
on istutettu vanhaan
kahvipurkkiin.

Kaikenlaiset kasvatusastiat

ikeastaan vain mielikuvi- tus asettaa rajat sille, mihin kierrätystarhuri keksii kasvinsa istuttaa. Pienijuurisiet yksivuotiset kesäkukat ja yrtit viihtyvät pienessä ja matalassa- kin multatilassa, kunhan pitää huo- len siitä, ettei kastelu- tai sadevesi jää astiaan lillumaan.

Peltipurkin tai sinkkiämpärin pohjaan on helppo lyödä naulan ja vasaran avulla reikiä, josta ylimääräinen vesi pääsee valumaan pois. Koviin ja paksuihin materiaaleihin reikien puhkominen on hankalaa tai mahdotonta esinettä särkemättä. Silloin on tärkeää salaojittaa ruukku esimerkiksi asettelemalla sen pohjalle kerros pieniä kiviä tai ruukunpalasia. Umpipohjaisiin astioihin istutettuja kasveja kastellaan varoen ja ne viedään tarvittaessa sateelta suojaan, sillä liian kosteassa mullassa kasvit voivat huonosti tai jopa hukkuvat. Taivasalle jätetyistä pienistä kasvipurkeista ylimääräinen vesi on tosin sateen jälkeen helppo hyläyttää pois.

Monivuotisia perennoja sekä pikkupuita ruukkuun istuttaessa pitää ottaa huomioon muutama seikka. Jos kasvien on tarkoitus kasvaa istutusastiassa niillä sijoillaan vuoden ympäri, pitää istutetun lajin luonnollisesti olla erityisen talvenkestävä ja istutusastian huomattavasti suurempi kuin yhden kesän ajan kasvatettavilla kasveilla. Onneksi kasvit kasvavat rajoitetussa multa-

Isoäidiltä lapsenlapselle kestävässä emalikkattilassa kasvaa mummonpalsamin taimia.

tilassa hitaammin kuin maahan istutettuina. Talveksi ruukkuistutus on syytä peitellä huolellisesti esimerkiksi pakkaspeitolla. Runkoruusujen ja magnolioiden kaltaiset aremmat lajit on parasta talvettaa maahan istutettuna tai nostaa ne ruukkuineen viileään tilaan.

Kostea multa haurastuttaa yhden kesän aikana helposti esimerkiksi pellin tai koripunoksen. Herkästä materiaalista valmistetut astiat kestävätkä käyttöä kauemmin, kun ne suojaavat sisäpuolelta vaikkapa muovipussilla. Isoja ruukkuja voi myös vuorata muovi- tai kokolattiamattosuikeilla.

1

*Umpinaiset
istutusastiat
tarvitsevat
salaojituksen*

- 1** Perunat tuottavat satoa ruokamullalla täytetyissä laareissa.
- 2** Suurkeittiöiden teräsastiat ovat linjakkaan eleettömiä ja kestäviä istutusastioita.
- 3** Emalikkatilassa kukkii poutapilvi eli harsotyräkki (*Euphorbia hypericifolia*).

2

3

Vuotavalle
kastelukanpulle
on käyttöä mintun
(*Mentha*) ruukkuna.

Somat säilytysastiat

Punertavalehtisen 'Magic Mountain Purple' -basilikan (*Ocimum basilicum*) ja kermesmarjan (*Phytolacca*) taimien sinkkiämpärit on nostettu tassujen päälle, etteivät ne kostuta puuterassia.

himmeäksi kulunut sinkkiämpäri tai mummolan mieleen tuova emaliämpäri on kotoisen kaunis ja riittävän tilava isoksi kasvavalle tomaatin taimelle tai monilajiselle kesäkukkaistutukselle. Sangallisia astioita on helppo siirrellä auringon paisteeseen tai katoksen alle suojaan pitkään jatkuvan sateen ajaksi. Kätevän ämpäristutuksen voi helposti napata vaikka mökkilomalle mukaan.

Nostalgiaa huokuville vanhoille maitotonkille on harvalla enää alkuperäistä käyttöä, mutta puutarhassa niillä on sekä koriste- että hyötyarvoa. Yhä vesitiiviit tonkat sopivat sadeveden varastointiin. Hieman saumavikaisten astioiden sisään voi kätkeä piiloon lannoite- ja kalkkirakeet tai täyttää ne hiekoitushiekalla ja nostaa ovenpieleen liukkaiden kelien varalle.

Kukkarunsaudella, vihannesmaan sadolla tai puutarhatyökaluilla täytetyt risu-, paju- ja pärekorit luovat puutarhaan maalaisromanttista tunnelmaa. Toisin kuin käytännössä ikuiset metallikorit luonnonmateriaaleista tehdyt vasut kuitenkin kestävät melko huonosti säiden armoilla. Istutuksiin käytetyt korit kannattaa suojata huolellisesti sisäpuolelta. Maan kosteuskin pilaa käsittelemättömän pinnan harmittavan nopeasti, joten vasuja ei kannata jättää puutarhaan lojumaan pitkiksi ajoiksi.

Emaliämpärin alla valkaistu raparperi (*Rheum x hybridum*) on rapeaa. Valkaisu vähentää myös salaattisikurin (*Cichorium intybus*) kirpeyttä.

Pesupaljuissa on riittävästi multaa isoiksi kasville päivänsinelle (*Ipomoea tricolor*) ja kelloköynnökselle (*Cobaea scandens*).

1

1 Ämpäri on sopivan kokoinen chilin (*Capsicum annuum* Chili-Ryhmä) taimelle.

2 Multasormet puhdistuvat maitotonkasta tehdyn vesiastian ja vanhan altaan ympärille rakennetussa käsienvesupaikassa.

3 Laakeat sinkkivannat sopivat omien multasekoitusten valmistamiseen.

4 Kahvipusseista punottu ruukunsuojus peittää tuoksupelargonipurkkia (*Pelargonium x fragrans*).

5 Rei'itetystä muovisangoista tomaattien (*Solanum lycopersicum*) ylimääräinen kasteluvesi valuu alusastiaan.

2

3

4

5

Ihana emali

Sukupolvelta toiselle kestävässä emaliastioissa viehättävät sekä iloisen raikkaat värit että monikäyttöisyys. Ne ovat ruostetäpläisinäkin erinomaisia kukkaruukkuja ja sopivat myös tavaroiden säilytykseen ja kuljetukseen. Kovapintaisen astioiden pohjaan saa tehtyä reiän käyttämällä jykevää naulaa, painavaa moskaa eli pajavasaraa ja väkevää voimaa, mutta helpointa on asettaa emaliastiaan tehty kukkaistutus sateensuojaan katoksen tai vaikka päivänvarjon alle.

Keväällä emaliämpäreitä voi kokeilla myös kasvien valkaisuun. Maasta kurottelevan raparperintaimen päälle pariaksi viikoksi kumottu ämpäri aikaistaa satoa ja tekee raparperista erityisen rapsakkaa.

Kasteluun käytetty kylmä
kaivosvesi lämpenee
ämpäreissä päivän aikana
parahultaiseksi.

Nyöriin pujotettu hevosenkenkä
taivuttaa omenapuun oksaa oikeaan
asentoon. Vaakasuorat oksat
tuottavat muita enemmän satoa.

Rouhea ruoste

Korroosion myötä metalliin syntyvä ruoste on rosoisen romanttista. Useimmat metalliesineet voikin mainiosti jättää kierrätyspuutarhaan vuoden ympäri. Keittiökäytöstä poistettut kuluneet tai lommoiset kattilat, kakkuvuoat, kasarit, läviköt ja mehumaijan tai sosemyllyn osat sekä valurautapadat ovat lähes ikikestäviä kukkaruokkuina. Rajun rouheat, mutta käytännölliset istutusastiat syntyvät vaikka suurtalouskeittiöstä yli jääneistä teräksisistä pesupaljuista – niissä on pohjassa viemärintikin valmiina.

Peltiset kahvi- ja teepurkit ja säilyketölkit saavat kierrättäjän sormet syyhyämään. Ne ovat somia istutusastioita ja sopivat myös pienen puutarhatavaran säilytykseen. Kannelliset keksirasiat ovat sopivan ilmavia puutarhurin siemenvarastojen säilyttämiseen. Täysin ilmativiissä rasiassa siemenet voivat pilaantua.

Monien metalliesineiden käyttötarkoitusta voi vaihdella vuodenaikojen mukaan. Pesukoneen rei'itetty rumpu saa kesäksi sisäänsä multaa ja kukkia, talvella lämmintä valoa tuikkivan kynttilän. Elävä tuli pilkistelee somasti myös ruosteen täplittämän raastinraudan sisältä. Kesällä esine muuntuu helkkyväksi tuulikelloksi, kun raastimen alaosaan kiinnitetään riippumaan vaikkapa vanhoja ruokailuvälineitä. Rentovartistet amppelikasvit voi vaihteeksi asetella kasvamaan sisääntulon läheisyyteen ripustettuun kynttilälyhtyyn. Lasiseinäisen lyhdyn suojassa ensimmäiset kevätkukat ovat suojassa viimeisiltä yöpakkasilta.

Lehti- ja palmukaalit (*Brassica oleracea Sabellica-Ryhmä*) kuivuvat henkarissa ilmastavasti. Kuivista lehdistä valmistetaan viherjauhetta liemimausteeksi.

Monen kesän
makkaranpaistojen
kuluttama pallogrilli saa
lisääikää pihalla, kun
sen hiilipesä täytetään
mullalla, basilikalla
(*Ocimum basilicum*) ja
rohtosametikkukilla
(*Tagetes lucida*).

Pottulaari pesualtaasta

Pienessäkin tilassa kasvatat helposti ison kattilallisen perunoita:

Peitä pesualtaan pohjareivät kostutetulla sanomalehdellä tai huokoisella kankaalla. Se estää multaa valumasta kasteluv veden mukana ulos. Asettele paperin päälle kiviä salaojituksiksi. Täytä astia puoliväliin asti tuoreella mullalla ja painele multa an idätetyt siemenperunat. Perunoiden idätys noin kolmen viikon ajan edistää kasvua ja sadon valmistumista.

Parhaiten perunat itävät viileässä ja valoisassa tilassa, jossa iduista kehittyy terhakoita. Jätä pottujen väliin noin 15–20 senttiä kasvutilaa. Peitä perunat mullalla ja kastele. Pian multapinnasta työntyy esiin helakanvihreitä perunanvarsia. Lisää uutta, ravinteikasta multaa varsien tyvelle muutaman kerran kesässä. Kuivina kausina kastelusta on huolehdittava. Perunan kukinta on merkki siitä, että sato on valmista korjattavaksi.

Rautasängystä tulee kestävä puutarhapenkki, kun patjan tilalle asetellaan tasamittaan sahattuja lautoja.

KIERRÄTYSPUUTARHA

esittelee suomalaisten puutarhojen kekseliäitä kierrätysideoita ja antaa ohjeita niiden toteuttamiseen. Kierrätystarhurin pihassa rautasängystä tulee taimipeti, pyöränrenkaasta yrttien kuivatusteline ja kattotiilistä perunapenkin reunus – kirpparien ja ullakkojen pikkuaarteet ja kaikenlainen romu pääsevät sekä kaunistamaan pihaa että edistämään kasvatusta. Kirjan ideat saavat lukijan odottamaan kevättä sormet syyhyten!

67.3

www.tammi.fi

ISBN 978-951-31-6794-3

9 789513 167943